

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

End Semester Examinations April 2022

Programme: M.A. Sanskrit

Semester: First

Course Title: Dharmasāstram

Course Code: SHSS SKT 1105 C 3104

Session: 2021-22

Max. Time: 3 Hours

Max. Marks: 70

Instructions:

1. Question no. 1 has seven parts and students need to answer any four. Each part carries three and half Marks.
2. Question no. 2 to 5 have three parts and student need to answer any two parts of each question. Each part carries seven marks.

आवश्यक-निर्देश: – सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेनैव समाधेयाः।

Q 1. अधोऽङ्कितेषु चतुर्णामेवोत्तरं संस्कृतमाध्यमेन लिखत।
(4X3.5=14)

- a) धर्मशास्त्रानुसारं धर्मस्य कोऽर्थः ? स्पष्टयत ।
- b) पञ्चमहायज्ञानां विषये टिप्पणीं लिखत ।
- c) मनुस्मृत्यनुसारं कति महर्षयः ? तेषां नामानि लिखत ।
- d) याज्ञवल्क्यस्मृत्यनुसारं कानीनपुत्रस्य का परिभाषा ?
- e) धर्मशास्त्रानुसारं विधवाविवाहस्य विषये टिप्पणीं कुरुत ।
- f) मनुस्मृत्यनुसारं वनस्पतेः का परिभाषा भवति ?
- g) याज्ञवल्क्यस्मृत्यनुगुणं सवर्णस्त्रिया उत्पन्नस्य पुत्रस्य दायविभागः कथं भवति ?

Q 2. अधोऽङ्कितेषु द्वयोरेवोत्तरं लिखत।

(2X7=14)

- a) धर्मशास्त्रस्य आधुनिकयुगे का प्रासङ्गिकता ? स्पष्टयत ।
- b) कौटिल्य-अर्थशास्त्रस्य धर्मशास्त्रसम्मतं विवेचनं कुरुत ।
- c) प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत -
धृतिः क्षमा दमोऽस्तेयं शौचमिन्द्रियनिग्रहः ।
धीर्विद्या सत्यमक्रोधो दशकं धर्मलक्षणम् ॥

Q3. अधोऽङ्कितेषु द्वयोरेवोत्तरं लिखत।
(2X7=14)

- a) धर्मशास्त्रानुसारं षोडशसंस्काराणां विषये विवेचनं क्रियताम् ।
- b) धर्मशास्त्रानुसारं मनुष्यस्य आचरणं कथं स्यात् ? स्पष्टीकुरुत ।
- c) धर्मशास्त्रे आश्रमव्यवस्थायाः सामान्यं परिचयं दत्त्वा गृहस्थस्य कर्माणि लिखत ।

(2X7=14)

Q 4. अधोऽङ्कितेषु द्वयोरेवोत्तरं लिखत।

- a) मनुस्मृतौ चातुर्वर्ण्यव्यवस्थायाः प्रतिपादनं कुरुत ।
- b) प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत -
आपो नारा इति प्रोक्ता आपो वै नरसूनवः ।
ता यदस्यायनं पूर्वं तेन नारायणः स्मृतः ॥
- c) मनुस्मृतौ शरीरस्य के अवयवाः सन्ति ? विशदयत ।

(2X7=14)

Q 5. अधोऽङ्कितेषु द्वयोरेवोत्तरं लिखत।

- a) याज्ञवल्क्यस्मृत्यनुसारं पुत्राणां प्रकाराः के भवन्ति ? विशदयत ।
- b) याज्ञवल्क्यस्मृत्यनुगुणं स्त्रीधनस्य विस्तरेण वर्णनं कुरुत ।
- c) प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत -
पितृभ्यां यस्य यद्दत्तं तत्तस्यैव धनं भवेत् ।
पितरूध्वं विभजतां माताप्यंशं समं हरेत् ॥

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

End Semester Examinations April 2022

Programme: M.A Sanskrit

Session: 2021-22

Semester: First

Max. Time: 3 Hours

Course Title: Kāvyaṁ Nāṭakaṅca

Max. Marks: 70

Course Code: SHSS SKT 1104 C 3104

Instructions:

1. Question no. 1 has seven parts and students need to answer any four. Each part carries three and half Marks.
2. Question no. 2 to 5 have three parts and student need to answer any two parts of each question. Each part carries seven marks.

आवश्यक-निर्देश: – सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेनैव समाधेयाः।

Q 1. अधोलिखितेषु चतुर्णामिव उत्तरं संस्कृतमाध्यमेन लिखत। (4X3.5=14)

- a) शिशुपालवधे नारदद्वारा उक्तस्य इन्द्रसन्देशस्य विषये टिप्पणीं लिखत ।
- b) शिशुपालस्य पूर्वजन्मनः रावणसन्दर्भे सङ्क्षेपेण लिखत ।
- c) उत्तररामचरिते चित्रदर्शनेन सीतायाः का दशा भवति ? स्पष्टयत ।
- d) उत्तररामचरिते छायासीताया विषये टिप्पणीं लिखत ।
- e) जृम्भते जृम्भकास्त्रम् अस्याः पङ्क्तेः सन्दर्भं प्रकाशयत ।
- f) मेघदूते यक्षस्य शापस्य किं कारणम् ?
- g) मेघदूतानुसारं ब्रह्मावर्तम् इति स्थलस्य वर्णनं कुरुत ।

Q 2. निम्नाङ्कितेषु द्वयोरेवोत्तरं लिखत। (2X7=14)

- a) शिशुपालवधस्य प्रथमसर्गस्य सारं लिखत ।
- b) प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत –
रणद्विराघट्टनया नभस्वतः पृथग्विभिन्नश्रुतिमण्डलैः स्वरैः ।
स्फुटीभवद्दामविशेषमूर्च्छनामवेक्षमाणं महतीं मुहुर्मुहुः ॥
- c) शिशुपालवधे अवतरन्मुनिः नारदः कथं विभाति ? विशदयत ।

Q3. निम्नाङ्कितेषु द्वयोरेवोत्तरं लिखत। (2X7=14)

- a) उत्तररामचरितानुसारं सीतायाः पञ्चवट्यां निवासस्य वर्णनं कुरुत ।
- b) प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत –
किसलयमिव मुग्धं बन्धनाद्विप्रलूनं
हृदयकमलशोषी दारुणो दीर्घशोकः ।
ग्लपयति परिपाण्डु क्षाममस्याः शरीरं
शरदिज इव घर्मः केतकीगर्भपत्रम् ॥
- c) महर्षिवाल्मीकेर् आश्रमे लवकुशयोर् लालनं पालनम् आधारीकृत्य निबन्धं लिखत ।

Q 4. अधस्तनेषु द्वयोरेवोत्तरमपेक्षते।

(2X7=14)

- a) रामेण सह लवकुशयोः मेलनस्य विशदं वर्णनं कुरुत ।
- b) प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत -
य एव मे जनः पूर्वमासीन्मूर्तो महोत्सवः ।
क्षते क्षारमिवासह्यं जातं तस्यैव दर्शनम् ॥
- c) उत्तररामचरिते अश्वं दृष्ट्वा लवकुशयोः उत्सुकतायाः चित्रणं कुरुत ।

Q 5. अधस्तनेषु द्वयोरेवोत्तरमपेक्षते।

(2X7=14)

- a) प्रदत्तश्लोकस्य सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत -
वेणीभूतप्रतनुसलिला तामतीतस्य सिन्धुः
पाण्डुच्छाया तटरुहतरुभ्रंशिभिर्जीर्णपर्णैः ।
सौभाग्यं ते सुभग विरहावस्थया व्यञ्जयन्तीं
काश्यं येन त्यजति विधिना स त्वयैवोपपाद्य ॥
- b) मेघदूतानुसारं मेघस्य स्वरूपविषये वर्णयत ।
- c) पूर्वमेघस्य सारं लिखत ।

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

End Semester Examinations April 2022

Programme: M.A. Sanskrit
Semester: First
Course Title: Vyavaharikam Samskrtam
Course Code: 1106

Session: 2021-22
Max. Time: 3 Hours
Max. Marks: 70

Instructions:

1. Question no. 1 has seven parts and students need to answer any four. Each part carries three and half Marks.
2. Question no. 2 to 5 have three parts and student need to answer any two parts of each question. Each part carries seven marks.

Q 1. निम्नलिखित में से किन्हीं चार का उत्तर लिखिये। (4X3.5=14)

- a) पठ्, लिख्, पा (पिब्) इन धातुओं का प्रयोग करते हुए चार वाक्य बनाएँ।
- b) चल् धातु का रूप उत्तमपुरुष (First person) में लिखकर तीन वाक्य बनाएँ।
- c) 'मैं विश्वविद्यालय जाता हूँ' इस वाक्य का संस्कृत में अनुवाद करें।
- d) 'राधा पत्रं लिखति' इस वाक्य में कर्म पद को स्पष्ट करें?
- e) पठित्वा इस पद में धातु (Verbal root) को पहचानकर पाँच वाक्य बनाएँ।
- f) प्रत्यय किसे कहते हैं? उदाहरण देकर समझाएँ।
- g) उपसर्ग क्या है? उदाहरण देकर समझाएँ।

Q 2. किन्हीं दो विषयों पर चौदह-चौदह वाक्यों के निबन्ध लिखें। (2X7=14)

- a) अस्माकं देशः
- b) मम माता
- c) होलिकोत्सवः

Q3. किन्हीं दो का उत्तर लिखिये। (2X7=14)

- a) संस्कृत में अपना परिचय चौदह वाक्यों में दें।
- b) कृत्-प्रत्यय का उदाहरण देते हुए उसके महत्व को बताएँ।
- c) उपसर्ग का प्रयोग करते हुए वाक्यनिर्माण में इसके महत्व को इंगित करें।

Q 4. किन्हीं दो का उत्तर लिखिये। (2X7=14)

- a) संस्कृत में 90-100 तक अङ्कों में लिखें।
- b) संस्कृत में पन्द्रह तिथियों को शब्दों में लिखें।
- c) संस्कृत में बारह महीनों के नाम लिखें।

Q 5. किन्हीं दो का उत्तर लिखिये। (2X7=14)

- a) कारक क्या है? सोदाहरण समझाएँ।
- b) विभक्ति क्या है? सोदाहरण समझाएँ।
- c) अव्यय को उदाहरण देते हुए समझाएँ।

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

End Semester Examinations April 2022

Programme: M.A. (Sanskrit)
Semester: First
Course Title: Samhita Upanishacca
Course Code: SKT-1101

Session: 2021-22
Max. Time: 3 Hours
Max. Marks: 70

Instructions:

1. Question no. 1 has seven parts and students need to answer any four. Each part carries three and half Marks.
2. Question no. 2 to 5 have three parts and student need to answer any two parts of each question. Each part carries seven marks.

आवश्यक-निर्देश: – सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेनैव समाधेयाः।

Q 1. ---

(4X3.5=14)

- a) केनोपनिषदः सार-तत्त्वं सोदाहरणं विवेचयत।
- b) 'हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम्' इति वचनमनुसृत्य ईशोपनिषदः सन्देशं स्पष्टीकुरुत।
- c) वैदिक-संहितासु देवतातत्त्वस्य वास्तविक-स्वरूपविषये तात्त्विक-विवेचनं कुरुत।
- d) ब्रह्मविद्याविषये पठितपाठ्यानुरूपं स्वमतं स्थापयत।
- e) उपनिषत्सु जीवनसारो वर्तते इत्यस्मिन् विषये स्वकीयं मतं समुपस्थापयत।
- f) ब्रह्मचर्यसूक्त-वर्णनानुरूपं जगतः पदार्थेषु कथं ब्रह्मचर्यमनुस्यूतम्? वर्णनं करोतु।
- g) शिवसङ्कल्पसूक्तस्य अस्माकं जीवने किं महत्त्वम्?

Q 2. अधोलिखितेषु द्वयोरेव सन्दर्भपुरस्सरं सारांशो लेख्यः --

(2X7=14)

- a) नासदीयसूक्तम्
- b) हिरण्यगर्भसूक्तम्
- c) विश्वामित्र-नदीसंवादः

Q3. ऋषि-देवता-छन्दोल्लेख-पुरस्सरं कयोश्चिद्द्वयोर् भागयोर् व्याख्या यथापाठित-पद्धत्या

कार्या --

(2X7=14)

- a) 1) सत्यं बृहदृतमुग्रं दीक्षा तपो ब्रह्म यज्ञः पृथिवीं धारयन्ति।
सा नो भूतस्य भवस्य पत्न्युरुं लोकं पृथिवी नः कृणोतु॥
2) नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्वमिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः।
गोकामा मे अच्छदयन्त्यदायमपात इत पणयो वरीयः॥
- b) 1) हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत्।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम॥
2) कामस्तदग्रे समवर्ततादधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत्।
सतो बन्धुमसति निरविन्दन् हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा॥
- c) 1) अग्निमिळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतारं रत्नधातमम्॥
2) स नः पितेव सूनवेऽग्रे सूपायनो भव। सचस्वा नः स्वस्तये॥

- Q 4. अधोलिखितानां कयोश्चिद्द्वयोः सूक्तयोः महत्त्वं प्रतिपादयत -- (2X7=14)
- पुरुषसूक्तस्य
 - सोमसूक्तस्य
 - भूमि-सूक्तस्य

- Q 5. अधोलिखित-मन्त्रांशानां गूढभावं विशदीकुरुत -- (2X7=14)
- ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्ब्राह्म राजन्यः कृतः।
ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रोऽजायत॥
 - आचार्यः उपनयमानो ब्रह्मचारिणं कृणुते गर्भमन्तः।
तं रात्रिस्तिस्र उदरे बिभर्ति तं जातं द्रष्टुमभिसंयन्ति देवाः॥
 - ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत्।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथाः मा गृधः कस्यस्विद्धनम्॥

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

End Semester Examinations April 2022

Programme: M.A. Sanskrit

Session: 2021-22

Semester: 1

Max. Time: 3 Hours

Course Title: Paper-III Bharatiyadarshanam (1)

Max. Marks: 70

Course Code: SHSS SKT 1103 C 3104

निर्देश : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः । प्रथमः प्रश्नः संस्कृतमाध्यमेनैव करणीयः ।

1. अधोलिखितविषयेषु चतुर्णाम् उपरि संस्कृतमाध्यमेन संक्षिप्तटिप्पण्यः लेखनीयाः । 3.5 X 4= 14
दुःखम् , सौक्ष्म्यात्तदनुपलब्धिः, विपर्ययः, तुष्टिः, लक्षणम्, समवायिकारणम्, उपमानम् ।
2. (क) तर्कभाषामाधृत्य प्रत्यक्षप्रमाणलक्षणं निरूपणीयम् । 2X7=14
अथवा
षड्विधसंनिकर्षाणां सोदाहरणं वर्णनं करणीयम् ।
(ख) एकस्याः पङ्क्त्याः सप्रसङ्गव्याख्या विधेया :-
(i) यथार्थानुभवः प्रमा ।
(ii) कौ पुनरयुतसिद्धौ ?
3. (क) अनुमानप्रमाणस्य सभेदवर्णनम् कुरु । 2X7=14
अथवा
शब्दप्रमाणस्य स्वरूपं निरूपणीयम् ।
(ख) एकस्याः पङ्क्त्याः सप्रसङ्गव्याख्या विधेया :-
(i) एतानि तु पञ्चरूपाणि धूमवत्त्वादौ अन्वयव्यतिरेकिणि हेतौ विद्यन्ते ।
(ii) तस्मात् परत एव प्रामाण्यं न ज्ञानग्राहकेणैव गृह्यते इति ।
4. (क) सांख्यकारिकाम् अनुस्मृत्य गुणत्रयस्य वैशिष्ट्यं निरूपयत । 2X7=14

अथवा

साङ्ख्यदर्शनस्य पुरुषस्य स्वरूपं प्रतिपादयत ।

(ख) द्वयोः कारिकयोः व्याख्या विधेया :-

- (i) प्रतिविषयाध्यवसायो दृष्टं त्रिविधमनुमानमाख्यातम् ।
तल्लिङ्गलिङ्गपूर्वकमाप्तश्रुतिराप्तवचनं तु ॥
- (ii) त्रिगुणमविवेकि विषयः सामान्यमचेतनं प्रसवधर्मि ।
व्यक्तं तथा प्रधानं तद्विपरीतस्तथा च पुमान् ॥
- (iii) तस्मात्तत्संयोगादचेतनं चेतनावदिव लिङ्गम् ।
गुणकर्तृत्वे च तथा कर्तेव भवत्युदासीनः ॥

5. (क) लिङ्गशरीरस्य वर्णनं कुरु ।

2X7=14

अथवा

साङ्ख्यदर्शने कैवल्यस्य कीदृशं स्वरूपम् ?

(ख) द्वयोः कारिकयोः व्याख्या विधेया :-

- (i) उभयात्मकमत्र मनः संकल्पकमिन्द्रियं च साधर्म्यात् ।
गुणपरिणामविशेषान्नात्वं बाह्यभेदाश्च ॥
- (ii) एष प्रत्ययसर्गो विपर्ययाशक्तितुष्टिसिद्ध्याख्यः ।
गुणवैषम्यविमर्दात् तस्य च भेदास्तु पञ्चाशत् ॥
- (iii) औत्सुक्यनिवृत्त्यर्थं यथा क्रियासु प्रवर्तते लोकः ।
पुरुषस्य विमोक्षार्थं प्रवर्तते तद्वदव्यक्तम् ॥

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

सत्रान्त-परीक्षा April 2022

Programme: M.A (Sanskrit)

Semester: First

Course Title: द्वितीयपत्रम् : व्याकरण भाषाविज्ञानञ्च

Course Code: SHSS SKT 1102 C 3104

Session: 2021-22

Max.Time: 3 Hours

Max.Marks: 70

निर्देशाः -

1. प्रथमप्रश्ने सप्तभागाः सन्ति, येषु चत्वारो भागाः छात्रैः समाधेयाः। प्रतिभागं सार्धत्रयम् अङ्काः निर्धारिताः।
2. प्रश्नक्रमे २ प्रश्नतः ५ प्रश्नपर्यन्तं त्रयो भागाः सन्ति, येषु छात्रैः प्रतिभागं भागद्वयं साधनीयम्। प्रतिभागं सप्ताङ्काः सन्ति।

आवश्यक-निर्देशः - सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेनैव समाधेयाः।

प्रश्न १ -

(4×3.5=14)

- a) 'अच्' प्रत्याहारे समाविष्टानि वर्णानि यथाक्रमं लिखत।
- b) 'वागीश' अत्र सन्धिविधायकं सूत्रं लिखत।
- c) 'आदिरन्त्येन सहेता' इति संज्ञासूत्रं व्याख्यायत।
- d) सुपः इत्यस्य कोऽर्थः
- e) 'अतोऽम्' इत्यस्य किमुदाहरणम्?
- f) तिङन्तप्रकरणे कति लकाराः? नामानि लिखत।
- g) भारोपीयभाषापरिवारे कति भाषाः सन्ति?

प्रश्न २- अधोऽङ्कितेषु द्वयोरेव व्याख्या कार्या।

(2×7=14)

- a) 'झभञ्' इत्यस्य कोऽर्थः?
- b) 'इकोयणचि' इत्यस्य कोऽर्थः?
- c) 'विष्णुस्त्राता' अत्र सन्धिविधायकं सूत्रं लिखत।

प्रश्न ३ - अधोऽङ्कितेषु द्वयोरेव व्याख्या कार्या।

(2×7=14)

- a) 'नाऽऽदिचि' इत्यस्य कोऽर्थः?
- b) 'धेनु' इति शब्दस्य तृतीयाया विभक्तौ रूपाणि लिखत।
- c) 'धात्वादेः षः सः' इत्यस्य किमुदाहरणम्?

प्रश्न ४ -

(2×7=14)

- a) 'भवति' इति पदं सम्बद्ध-सूत्रोल्लेख-पुरस्सरं साधयत।
- b) 'कार्यम्' इति पदस्य रूपसिद्धिः सम्बद्ध-सूत्रोल्लेख-पुरस्सरं कार्या।
- c) 'एधते' इति रूपं सम्बद्ध-सूत्रोल्लेख-पुरस्सरं साधयत।

प्रश्न ५ -

(2×7=14)

- a) भाषायाः परिभाषां ज्ञापयन् तस्याः स्वरूपं विवेचयत।
- b) भाषापरिवर्तनस्य कारणानि विवेचयत।
- c) भाषाविज्ञानमाधृत्य भाषाणां वर्गीकरणं कुरुत?

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

End Semester Examinations April 2022

Programme: M.A. Sanskrit

Session: 2021-22

Semester: Ist

Max. Time: 3 Hours

Course Title: Bhāratīyadarśanam (1)

Max. Marks: 70

Course Code: SHSS SKT 1103 C 3104

Instructions:

1. Question no. 1 has seven parts and students need to answer any four. Each part carries three and half Marks.
2. Question no. 2 to 5 have three parts and student need to answer any two parts of each question. Each part carries seven marks.

आवश्यक-निर्देश: – सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेनैव समाधेयाः।

Q 1.

(4X3.5=14)

- a) तर्कभाषानुसारेण अनुमानस्य पञ्च अवयवाः के सन्ति?
- b) तर्कभाषानुसारेण निःश्रेयसस्य उपायं विलिख्यताम्।
- c) सांख्यकारिकानुसारेण त्रिगुणं प्रतिपादयत।
- d) तर्कभाषानुसारेण समवायिकारणं विवेचयत।
- e) सांख्याभिमतं जीवन्मुक्तस्य स्वरूपं निरूप्यताम्।
- f) तर्कभाषानुसारेण अयुतसिद्धस्य लक्षणं प्रतिपादयत।
- g) सांख्यकारिकानुसारेण बुद्धेः भावाः विलिख्यताम्।

Q 2.

(2X7=14)

- a) सांख्याभिमतं सूक्ष्मशरीरं विवेचयत।
- b) तर्कभाषानुसारेण उपमानप्रमाणम् उपपादयत।
- c) सांख्यकारिकानुसारेण बौद्धिकसृष्टिं निरूप्यताम्।

Q3.

(2X7=14)

- a) न्यायमतानुसारेण प्रमाण्यवादं विशदयत।
- b) सांख्यकारिकानुसारेण त्रयोदशकरणानि स्पष्टीक्रियताम्।
- c) तर्कभाषानुसारेण अनुमानप्रमाणं सभेदं निरूप्यताम्।

Q 4.

(2X7=14)

- a) सांख्यसम्मतं कैवल्यस्वरूपं उपपादयत।
- b) तर्कभाषानुसारं शब्दप्रमाणं निरूप्यताम्।

c) सांख्यकारिकानुसारेण प्रमाणानि विवृणुत।

Q 5.

(2X7=14)

a) कारिकायाः सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत -

अतिदूरात् सामीप्यादिन्द्रियघातान्मनोऽनवस्थानात्।

सौक्ष्म्याद् व्यवधानादभिभवात् समानाभिहाराञ्च॥

b) सांख्यकारिकानुसारेण प्रकृति-स्वरूपम् उपपादयत।

c) तर्कभाषानुसारेण कारणत्रयं निरूप्यताम्।

CENTRAL UNIVERSITY OF HARYANA

End Semester Examinations April 2022

Programme: M.A. Sanskrit

Session: 2021-22

Semester: Ist

Max. Time: 3 Hours

Course Title: Bhāratīyadarśanam (1)

Max. Marks: 70

Course Code: SHSS SKT 1103 C 3104

Instructions:

1. Question no. 1 has seven parts and students need to answer any four. Each part carries three and a half Marks.
2. Question no. 2 to 5 have three parts and student need to answer any two parts of each question. Each part carries seven marks.

आवश्यक-निर्देश: – सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेनैव समाधेयाः।

Q 1.

(4X3.5=14)

- a) प्रकृतिपुरुषयोः पूरकतां विवेचयत।
- b) तर्कभाषानुसारेण कस्य तत्त्वज्ञानान्निःश्रेयसाधिगमः?
- c) सांख्यकारिकानुसारेण लिङ्गशरीरस्य अवयवाः के सन्ति?
- d) तर्कभाषानुसारेण करणं विवेचयत?
- e) सांख्याभिमतान् गुणान् विशदयत।
- f) तर्कभाषानुसारेण प्रमायाः लक्षणं प्रतिपादयत।
- g) सांख्यकारिकानुसारेण बुद्धेः भावाः विलिख्यताम्।

Q 2.

(2X7=14)

- a) सांख्यमतानुसारेण सत्कार्यवाद-सिद्धान्तं प्रतिपादयत।
- b) तर्कभाषानुसारेण पदार्थनिरूपणं प्रतिपाद्यताम्।
- c) सांख्यकारिकानुसारेण पुरुषबहुत्वं निरूप्यताम्।

Q3.

(2X7=14)

- a) तर्कभाषानुसारेण प्रत्यक्षप्रमाणं विवृणुत।
- b) कारिकायाः सप्रसङ्गं व्याख्यां कुरुत -
दुःखत्रयाभिघाताज् जिज्ञासा तदपघातके हेतौ।
दृष्टे साऽपार्था चेन्नैकान्तात्यन्तोऽभावात् ॥
- c) न्यायमतानुसारेण प्रामाण्यवादं विशदयत।

Q 4.

(2X7=14)

- a) सांख्यदर्शने प्रतिपादितं पुरुषस्वरूपं विलिख्यताम्।
- b) तर्कभाषानुसारेण कारणत्रयं निरूप्यताम्।
- c) सांख्यकारिकानुसारेण प्रकृतिपुरुषयोः संयोगं विमृश्यताम्।

Q 5.

(2X7=14)

- a) 'लिङ्गपरामर्शोऽनुमानम्' सूत्रमिदं तर्कभाषानुसारं सुस्पष्टीकुरुत।
- b) सांख्यमतानुसारेण प्रमाणनिर्णयं विमृश्यताम्।
- c) 'आप्तवाक्यं शब्दः' कथनमिदं तर्कभाषानुसारं निरूप्यताम्।
